

IV CICLE DE VISITES GUIADES PER INCA 2014-2015 XV JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

VISITA 1: CONSTRUCCIÓ DE L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE STA. MARIA LA MAJOR ENTRE 1703 I 1843. VISITA AL MUSEU

Data: 13 de desembre de 2014.

Hora: 10 h.

Punt de trobada: davant l'església de Santa Maria la Major.

Ponent: Gabriel Pieras Salom, cronista oficial i Arxiver Honorífic d'Inca.

Resum

Dia 14 de juliol de 1703 els Magnífics Jurats de la vila d'Inca (Bartomeu Llompart, Jaume Pau Amer, Bartomeu Balle i el fuster Antoni Llompart) es reuneixen, a la Sala de la Juraria, amb el Molt Reverend Senyor Miquel Santandreu, prevere, doctor, teòleg i rector de la parròquia de Santa Maria la Major per tractar de la ruïna que amenaça la fàbrica de l'església, adobar-la i resoldre la situació.

El dia següent els Srs. Jurats i Sr. Rector decideixen elegir obrers per adobar l'edifici parroquial. Per tenir esment de l'obra nomenen obrers de la fàbrica als preveres i com a beneficiats Miquel Ramis i Sebastià Saurina, i als seglars per la Mà Major, els magnífics Joan Masquida i Reure, Guillem Rayó fill de Joan i Jerònim Rosselló, notari; per part de la Mà Mitjana, Guillem Bartran; Bartomeu Balle per part dels conradors i, per part dels menestrals, mestre Rafel Oliver, picapedrer.

Passaran uns tres anys sense fer quasi res, i tan sols, en els llibres de l'Obra o de la Fàbrica, hi haurà anotacions d'entrades dineràries, però dia 24 de febrer de 1706 serà: "La diada de la PRIMERA PEDRA". Aquest dia el Sr. Rector dóna 120 lliures a l'Obra, que ha recollit de les completes, taules i bací aquesta diada.

També, durant aquests primers dies, s'entreguen les claus de la caixa de "l'obra de l'església" als obrers. És una caixa amb tres claus que es conserva a la Rectoria.

Durant més de cent anys es va fent obra. Tres llibres recullen les entrades i les sortides de diners d'una manera molt minuciosa, clara i neta. Es pot seguir el ritme de la nova construcció, els noms dels picapedrers, dels fusters, dels ferrers, dels traginadors, dels calciners... com també dels materials que empren

com terra, guix, arena, cals, fusta... És interessant comprovar del lloc on surten els diners: donacions, ofertes, balls, obres de teatre, lluites de braus...

Podem saber allò que cobra un mestre de qualsevol ofici, un manobre, un jornaler, etc. També allò que val una porta, un vidre, una teula, un pany, etc.

VISITA 2: AJUNTAMENT I FILLS IL·LUSTRES

Data: 10 de gener de 2015.

Hora: 10 h.

Punt de trobada: davant l'Ajuntament d'Inca.

Ponents: Santiago Cortès Forteza, historiador (Gabriel Llompart Jaume i Francesc Rayó Brunet); Miquel Pieras Villalonga, historiador (Miquel Duran Saurina i Antoni Fluxà Figuerola); Gabriel Pieras Salom, cronista oficial i Arxiver Honorari d'Inca (General Agustín Luque, Severa de Madariaga Basterrechea, Antoni Torrandell Jaume i Pau Casesnoves); i M. Magdalena Payeras Capellà, professora de la Universitat de les Illes Balears (fra Marià Payeras Borràs).

La visita fou un recorregut per la biografia de diferents fills il·lustres d'Inca, així com d'alguns fills adoptius, en el marc de la sala de plens de l'Ajuntament, on es troben exposats els seus retrats.

BISBE GABRIEL LLOMPART I JAUME

Dia 9 de novembre de 1862 naixia al carrer de la Rectoria, avui carrer Major, un nin fill primer del matrimoni Gabriel Llompart i Campins, llaurador, i Francesca Jaume i Mateu, en el baptisme li posaren el nom de Gabriel Maria, el padrí de fonts fou el molt il·lustre Pere-Josep Llompart, canonge magistral de la Seu de Mallorca.

L'any 1875 entrà al seminari diocesà, d'on era rector el seu padrí de fonts. Estudià quatre anys d'humanitats, tres de filosofia, set de teologia i dos de dret canònic. Cursant el tercer any de teologia fou designat professor de llatí.

De mans del bisbe Mateu Jaume i Garau rebé la tonsura el dia 2 d'abril de 1881. Dia 19 de desembre de 1884 rebé els ordes menors i el dia següent fou ordenat de subdiaca. Dia 22 de març rebé el diaconat i a l'església de Monti-sion, de mans del bisbe Jacinto Maria Cervera, fou ordenat capellà dia 18 de desembre de 1885.

Tornat a Mallorca ocupà els càrrecs de catedràtic llatí, Bíblia, metafísica, teologia i dret canònic.

L'any 1904 guanyà per oposicions una canongia a Oriola, i ocupà els càrrecs de canonge penitencier, jutge per la causa dels sants, jutge i examinador prosinodal, i formà part del tribunal d'oposicions a canongies.

L'any 1916 és nomenat canonge de Mallorca.

El 18 de maig de 1918 és preconitzat bisbe de Tenerife, i el 15 de setembre és consagrat bisbe.

Dia 31 de desembre fou declarat Fill Il·lustre de Mallorca.

L'any 1922 fou preconitzat bisbe de Girona, i dia 30 d'abril de 1925 bisbe de Mallorca.

El dia de Sant Abdon i Sant Senén de 1927 fou declarat Fill Il·lustre d'Inca.

Morí dia 9 de desembre de 1928.

FRANCESC RAYÓ I BRUNET

Nasqué a Inca l'1 de febrer de 1868. Estudià al Seminari Diocesà de Mallorca. Fou ordenat prevere el 16 d'abril de 1892.

Tingué els següents càrrecs: vicari *in capite* de Caimari; vicari cooperador d'Inca; ecònom de Pollença, d'on fou nomenat, pel seu ajuntament, Fill Adoptiu; rector de Santa Maria del Camí; rector d'Inca des de l'1 de setembre de 1920 fins al 21 de novembre, en què morí.

El 1941 celebrà les noces d'or sacerdotals, i amb tal motiu la Santa Seu li concedí la creu Pro Ecclesia et Pontífice, condecoració que li lliurà l'arquebisbe-bisbe de Mallorca durant un acte en què l'Ajuntament d'Inca el proclamava Fill Il·lustre de la ciutat.

Durant el seu rectorat dugué a terme moltes millores, sobretot per la seva preocupació social. Entre d'altres millores hem de recordar la construcció de l'antiga capella de Crist Rei, seu d'atenció de la nova barriada que començava a formar-se, anys després esdevindria la segona parròquia d'Inca.

AGUSTÍN LUQUE COCA (1850-1935)

Militar i polític espanyol, va combatre en la Tercera Guerra Carlista i va estar destinat a Melilla i a Cuba durant la Guerra Hispano-nord-americana, on va ascendir a general de divisió. Va estar vinculat amb el republicanisme a través de Manuel Ruíz Zorrilla i va treballar com a cap de Gabinet en el Ministeri de la Guerra, on va arribar a ser ministre. Fou director general de la Guàrdia Civil, i a ell es deu l'aprovació de la Llei del servei militar obligatori.

SEVERA DE MADARIAGA BASTERRECHEA (1871-1946)

Pedagoga i educadora, fou capdavantera en el món de l'educació i la formació cultural i social de la dona. L'any 1900 obrí la primera acadèmia a Inca per a senyorettes, en un temps en què l'educació de la dona no era una prioritat social.

ANTONI TORRANDELL JAUME (1881-1963)

Pianista i compositor, estudià a Madrid i a París, on amplià coneixements amb R. Viñes. És autor, entre d'altres, de *Danses romaneses*, per a piano i orquestra, *Simfonia*, per a violí i orquestra, del *Rèquiem Op.44* i la *Sonata*, per a violoncel.

PAU CASESNOVES (S. XV-1523)

Fou un agermanat, síndic forà i cirurgià de professió. Com a ambaixador i representant de la Part Forana de Mallorca, aconseguí del rei Ferran el Catòlic la sentència arbitral de 1512. Va participar en les Germanies.

MIQUEL DURAN SAURINA (1866-1953)

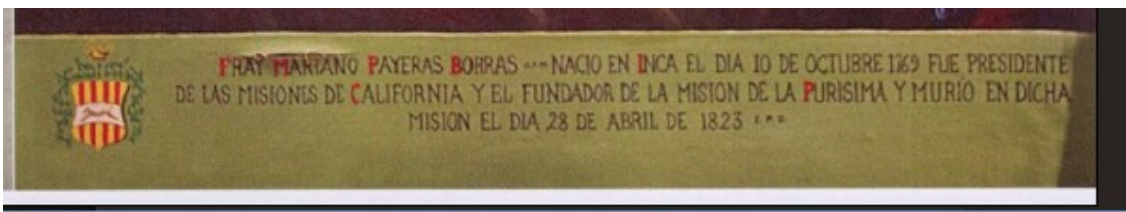
Va destacar per l'obra cultural a favor de la llengua catalana, per la labor social des de l'òptica del catolicisme i per la tasca política dins el món del regionalisme. Duran és un exemple a l'àmbit local del nacionalisme mallorquí i del moviment catòlic durant el primer terç del segle XX, sense oblidar que viu en una ciutat amb un moviment obrer força important i en ple procés d'industrialització.

ANTONI FLUXÀ FIGUEROLA (1853-1918)

Va ser un precursor en el món de la indústria del calçat. Va crear una fàbrica i uns sistemes que donaren pas a uns canvis importants dins el sector industrial a Inca. Fa uns anys es va posar al descobert que, a part de ser un empresari modern i actiu, fou un polític d'idees avançades i republicanes preocupat per l'art i la formació empresarial.

FRA MARIÀ PAYERAS BORRÀS (1769-1823)

Nascut a Inca el 10 d'octubre de 1769, Pere Antoni, Payeras Borràs, conegut com fra Marià Payeras, fou un dels missioners més destacats de Califòrnia. Va ser president de les missions (1815-1820) i comissari-prefecte de Califòrnia (1819-1823). Destacà en les facetes d'administrador, explorador, diarista i lingüista.

És Fill Il·lustre de la ciutat d'Inca per acord de l'ajuntament de dia 7 de març de 1967, essent batle Antoni Fluxà Figuerola. Bartomeu Font Obrador va pronunciar el discurs biogràfic.

VISITA 3: UN RECORREGUT PER LA VIDA DE FRA MARIÀ PAYERAS

Data: 14 de febrer de 2015.

Hora: 10 h.

Punt de trobada: davant l'Ajuntament d'Inca.

Ponents: M. Magdalena Payeras Capellà, professora de la Universitat de les Illes Balears, i Llorenç Payeras Capellà, Taller de la Terra.

Resum

Introducció

Fra Marià Payeras fou un dels missioners més destacats de Califòrnia. Tot i així, a Inca no es coneix massa la seva obra. Fra Marià Payeras va ser President de les missions i Comissari-Prefecte de Califòrnia i va destacar en les facetes d'administrador, explorador, diarista i lingüista. És Fill Il·lustre de la ciutat d'Inca.

Avui realitzarem un recorregut virtual a través de la seva vida seguint les petjades que podem trobar a la nostra ciutat.

Organització

Dividirem aquesta visita en 6 etapes, corresponents a sis períodes de la vida de Fra Marià Payeras, des del seu naixement a Inca fins a la seva mort a la missió La Purísima, prop de Lompoc.

<u>LLOC</u>	<u>CONTINGUT</u>
Plaça de l'ajuntament	Presentació, actes de fill il·lustre.
Carrer de Sant Francesc	Naixement, infantesa i família.
Església de Sant Francesc	Inicis, tomba dels pares.
Carrer Califòrnia	Mèxic, primers anys a Califòrnia.
Carrer Marià Payeras	Presidència de les missions.
Gran via	Lompoc, Missió La Purísima, Mort.

1. Presentació, actes de Fill Il·lustre

Dia 11 de març de 1967 el nostre Ajuntament el va proclamar Fill Il·lustre de la nostra Ciutat. El Dr.

Bartomeu Font i Obrador feia la lectura de la nota biogràfica. A la galeria de fills il·lustres, situada a la sala de plens de l'ajuntament es pot veure el seu retrat.

2. Naixement, infantesa i família

Pere Antoni Payeras Borràs nasqué a Inca el 10 d'octubre de 1769, al carrer de Sant Francesc. Ens

aturarem a l'emplaçament de la seva casa natal. Fill de Pere Antoni Payeras i Jerònima Borràs, fou el sisè fill del matrimoni, després de dos nins i tres nines.

Avui visitarem l'emplaçament de la seva casa natal, al carrer de Sant Francesc.

3. Inicis, tomba dels pares

El jove Pere Antoni assistí a l'ensenyança parroquial i a les aules de gramàtica del convent de Sant

Francesc, molt a prop de casa seva, i amb el qual la família tenia freqüent tracte. La seva mare va morir quan ell era un infant. Tant la mare com el pare es troben enterrats a la capella de Sant Antoni de Pàdua de l'església de Sant Francesc.

Aconsellat per la comunitat conventual, amb el vist i plau de la família, el nin ingressà al Reial Convent

de Sant Francesc de Palma, l'any 1784, quan just tenia 14 anys. Un any després professà i rebé els ordes menors, de mans del també inquer P. Saurina.

Cursà estudis de Filosofia i Teologia en els Convents de Sant Francesc i Nostra Senyora dels Àngels de

Palma. Poc després rebé les ordes de subdiaca i diaca.

4. Mèxic, primers anys a Califòrnia

Ara ens trobam al carrer Califòrnia d'Inca. Fra Marià Payeras és un vincle entre la nostra ciutat i l'estat americà.

Sense esser ordenat prevere, fra Marià sentí la necessitat de fer de missioner. El gener de 1793 sortí d'Espanya amb un gran grup de 54 religiosos. Alguns d'ells

anaren al "Colegio de San Fernando". Fra Marià hi estigué dos anys, allà

s'ordenà prevere, i llavors partí cap a Califòrnia.

El primer de març de 1796 deixa el col·legi de San Fernando per a dirigir-se cap a Monterrey. Allà va ser rebut per fra Francisco de Lasuén, aleshores president de les missions. Fra Marià va ser destinat a la missió on residia el pare Lasuén, "San Carlos Borromeo del río Carmelo". El novembre de 1798 va ser destinat a la missió de "Nuestra señora de la Soledad", propera a San Carlos, on va residir fins a l'agost de 1803.

Després va ser destinat a la missió de San Diego, la missió més gran de Califòrnia.

Finalment va ser enviat al que seria el seu destí definitiu, la Missió de "La Purísima" el novembre de 1804.

5. Presidència de les missions

El juliol de 1815 va ser nomenat president de les missions de Califòrnia. Per tant era el cap de

l'església en tot el territori, representant del bisbe de Sonora. L'octubre de 1819 va substituir fra

Vicente de Sarrià en el càrrec de comissari-prefecte, i passà a ser el màxim responsable de les missions. Va ocupar aquest càrrec fins a la seva mort.

Aquests càrrecs de prestigi fan que actualment es mostri reconeixement cap a ell mitjançant carrers

que duen el seu nom. En podem trobar a Inca, on ens trobam ara, i a Palma, però també a Califòrnia, com són aquests de Los Angeles i de Santa Bàrbara.

Durant aquest període va visitar moltes missions per tal d'examinar els llibres de les missions. Va

explorar més enllà dels límits del territori de les missions, entrant en els territoris indígenes del sud de

San Diego i del nord de San Francisco, cercant emplaçaments per a noves missions.

Com a president de les missions era l'encarregat de gestionar administrativament el conjunt de les missions, com podem veure al document adjunt.

En el moment en què Mèxic aconseguí la independència, Califòrnia es va convertir en província del nou estat. El 6 de març de 1822 el governador Solà va convocar a militars i superiors religiosos a una reunió a Monterrey, entre ells el comissari-prefecte Payeras, qui després va escriure una circular d'acatament al nou estat. És de destacar la tasca pacificadora del pare Payeras entre els frares, els soldats i els indis.

Durant la seva presidència va projectar les dues missions més septentrionals: San Rafael de Tulare i San Francisco Solano.

6. Lompoc, La Purísima

El dia 11 d'octubre de 1822 va deixar Monterrey per iniciar una expedició a l'establiment rus de Fort

Ross, al nord de les missions. Durant aquesta expedició va recórrer un llarg camí, i el 2 de

novembre arribà a la Missió de San Juan Bautista. El cansament acumulat en aquest llarg viatge, afegit al seu

delicat estat de salut varen precipitar la seva mort el 28 d'abril de 1823, als 53 anys, a la missió de La

Purísima, on està enterrat.

Tot i això hem pogut trobar una segona tomba a Santa Bárbara.

Actualment, la missió La Purísima, ubicada prop de la ciutat de Lompoc, és un parc històric estatal. Deu

dels edificis originals i algunes estructures (entre elles un aqüeducte) han estat restaurats.

Tots aquests esdeveniments es tradueixen en l'actualitat en l'agermanament de les ciutats d'Inca i

Lompoc. A Inca s'han dedicat carrers a la ciutat de Lompoc, com va ser el cas de l'avinguda de la Ciutat

de Lompoc i delegacions de ciutadans de Lompoc han visitat Inca en diverses ocasions.

**Brillante acto de
hermanamiento
Inca y Lompoc**

VISITA 4: CENT ANYS DE QUARTER GENERAL LUQUE 1915-2015

Data: 14 de març de 2015.

Hora: 10 h.

Punt de trobada: Quarter General Luque.

Ponent: Miquel Pieras Villalonga, historiador.

Resum

A principi del segle XX l'ajuntament d'Inca es va engrescar en solitari amb la construcció d'un quarter per tal d'aconseguir l'establiment permanent a Inca de les tropes que des de feia anys anaven visitant la ciutat. Una aventura que l'ajuntament no va poder completar per manca de recursos econòmics però que va acabar el govern espanyol gràcies al suport del General Luque. Les obres del quarter es donaren per inaugurades el 1915.

Durant quasi un segle l'esdevenir històric de la ciutat d'Inca va estar unit a la presència de l'exèrcit. Unes forces que sovint es posaren al costat dels més poderosos i serviren per reprimir vagues, "posar ordre" a manifestacions, situar-se al front d'un cop d'estat el 1936 o servir de presó provisional per a polítics inquers. Però també la presència d'un quarter a Inca va servir per tenir un professorat millor a les escoles d'Inca, per tenir persones disposades a ajudar a un incendi o a un accident, a més de servir d'activador de l'economia local o del creixement urbà de la ciutat.

Tot això ho entendrem millor amb la visita al quarter General Luque i a les seves dependències que ara s'han transformat en oficines d'organismes públics, en locals per a entitats de la ciutat i en el Museu del Calçat i de la Pell.